

Ale kommun
Hanna Hogström

Göteborg den 4 september 2015

Promemoria

Rättsfrågor

1. Vilka regler och praxis finns i frågan om samlokalisering gällande bostäder med 9 § 9 LSS med andra LSS-verksamheter eller andra bostäder som inte är ordinära?
2. Hur ser praxis ut gällande hur många brukare som samtidigt kan bo i en gruppbostad respektive servicebostad?

1. Fråga om samlokalisering

1.1. Tillämpliga regler, förarbeten och allmänna råd

En bostad enligt 9 § 9 LSS är en bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Av 5 § LSS följer att verksamhet enligt denna lag ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

Av 6 § första stycket LSS framgår att verksamheten enligt denna lag ska vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och

medbestämmande över de insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Enligt 7 § andra stycket LSS ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Enligt förarbetena (prop. 1992/93:159 s. 86) avses med servicebostäder vanligen sådana bostäder som har tillgång till gemensam service, t.ex. restaurang, matdistribution och fast anställd personal. Lägenheterna är i regel anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast samlade i samma hus eller i kringliggande hus. Det är olämpligt att yngre personer med funktionshinder anvisas lägenhet i servicehus för äldre, enbart av det skälet att det där finns tillgång till service. Med gruppboende avses vanligen ett litet antal bostäder som är grupperade i villor, radhus eller flerfamiljshus kring gemensamma utrymmen och där service och vård kan ges alla tider på dygnet. Under framför allt senare år har gruppboende vuxit fram som alternativ till institutionsvistelse och enskild bostad för olika grupper av människor som har omfattande behov av stöd och service. Enligt samma förarbeten (s. 87) framgår att principen bör vara att gruppboende är förlagda till vanliga bostadsområden och att bostäderna bör utformas och placeras så att de inte får en institutionell prägel.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2002:9, 3 §) anges att för att undvika en institutionell miljö bör en bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS inte finnas i nära anslutning till annan sådan bostad, eller andra bostäder som inte är ordinära såsom t.ex. korttidshem eller särskilda boendeformer för äldre. Som regel bör inte heller en bostad med särskild service för vuxna samlokaliseras med lokaler för daglig verksamhet.

1.2. Relevant praxis

I Kammarrättens i Göteborg dom den 4 december 2009, mål nr 3337-09, var det fråga om ett LSS-boendet som fanns på översta våningen i en byggnad, och som delade trapphus och hiss med övriga verksamheter, som var ett äldreboende och rehabiliteringslokaler. Även om LSS-boendet kunde nås utan att passera igenom de andra verksamheterna fann kammarrätten att verksamhetens lokalisering och avsaknaden av en egen entré gav boendet en institutionell prägel och beviljade inte LSS-boendet tillstånd att bedriva verksamheten.

Kammarrättens i Sundsvall dom den 29 november 2010, mål nr 3158-09, gällde frågan huruvida en gruppboende skulle beviljas dispens för att fortsätta att bedriva sin verksamhet. I området låg en hälsocentral, men den var enligt kammarrätten inte belägen i sådan närhet till gruppboendet att inrättningarna kunde medföra någon som helst institutionsliknande miljö eller annan negativ prägel för gruppboendet. Denna faktor saknade således betydelse för bedömningen i målet. Frågan som kom att spela avgörande betydelse var istället om det finns hinder mot att driva gruppboende på grund av att gruppboendet låg i lokaler som tidigare varit ålderdomshem. Gruppboendet och korttidsboendet var inrymda i var sin byggnad inom samma byggnadskomplex och byggnaderna var vid den ena sidans kortsidor sammanbyggda. Mellan byggnaderna fanns en inhägnad trädgård, som var åtkomlig endast för de boende i gruppboendet. Från gruppboendet var fönstren i korttidsboendet väl synliga. Ingången till korttidsboendet var däremot belägen i suterrängplanet på byggnadens motsatta sida och var inte synlig från gruppboendet. De som bodde i gruppboendet hade egna lägenheter med rum och kök men även tillgång till vissa gemensamhetsutrymmen. Med stöd av RÅ 2000 ref. 41 fann kammarrätten att den samlade bilden skulle vara utslagsgivande för bedömningen. Det hade inte framkommit några omständigheter som gav anledning att tro att de som bodde i gruppboendet skulle ha upplevt något negativt med korttidsboendet och att brukarna i boendet kunde vara känsliga för förändringar. En påtvingad flyttning skulle på

Vide

grund av gruppboendets nedläggning därför kunna upplevas som betydligt värre än att få bo kvar med korttidsboendet som närmaste granne. Kammarrätten ansåg därför att det inte fanns hinder att bevilja gruppboenden dispens för att fortsätta bedriva sin verksamheten under den aktuella tiden.

I mål nr 2594-14 (dom den 21 april 2015) beviljade Kammarrätten i Stockholm en verksamhet tillstånd att bedriva korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS, trots att boendet låg i närheten av andra verksamheter som bedrevs enligt LSS och SoL. Kammarrätten konstaterade att de tre verksamheterna tillsammans innebar att området kunde få en viss institutionell prägel. Kammarrätten ansåg dock att en verksamhets lokalisering endast är *en* faktor vid bedömning av om kvalitetskraven är uppfyllda. Boendet för korttidsvistelse hade funnits i området i flera år, var belägen i ett vanligt bostadsområde och avsåg ett fåtal brukare. I beslutet hade tillståndsmyndigheten bedömt att verksamheten hade tillräckliga personalresurser och föreståndare med tillräcklig kompetens och att verksamheten avsåg att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Det fanns inte något annat förhållande som talade emot att boendet skulle uppfylla kvalitetskraven eller att lokaliseringen av boendet för korttidsvistelse skulle ha utgjort någon påfrestning för brukarna hittills. Kammarrätten bedömde att brukarna skulle kunna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

När det gäller frågan om bostadens standard och anpassning finns det ett intressant rättsfall som bör nämnas i sammanhanget. I HFD 2011 ref. 47 uttalade domstolen att avgörande för om ett tillstånd att driva en bostad med särskild service för vuxna enligt LSS kan beviljas är kvalitetskravet i 7 § andra stycket LSS om att den enskilde genom insatserna ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. I detta ligger inte endast en bedömning av bostadens standard utan också av bostadens anpassning och ändamålsenlighet med hänsyn till behoven hos de funktionshindrade som ska bo där. Som framgått ovan är vidare den enskildes eget önskemål en tungt vägande faktor vid bedömningen av vilken bostadsform som ska tillhandahållas. Skulle den enskilde vilja ha vad man kallar en fullvärdig bostad är kommunen skyldig att erbjuda en sådan. I

det aktuella boendet hade de boende inte tillgång till en egen bostadslägenhet utan disponerade endast ett rum och delar därutöver på kök och hygienutrymmen. Ingenting tydde dock på att bostaden var dålig eller på att det finns några allvarliga anmärkningar mot boendet i övrigt. Härtill kom de enskildas uttryckliga önskemål om att få bo kvar i detta boende. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att boendena fick anses vara tillförsäkrade goda levnadsvillkor där, trots att bostaden inte höll nybyggnadsstandard.

1.3. Rapport från IVO – Kan jag leva som andra?

Inspektionen för vård och omsorg gav ut en rapport 2015 där de sammanställt resultaten av inspektioner av bostäder med särskild service för vuxna. IVO har sett att boenden ofta samlokaliseras med andra verksamheter som exempelvis särskilt boende för äldre och dagverksamhet med inriktning mot demenssjukdom, vilket inte gynnar jämlika levnadsvillkor för de boende.

Här är en länk till rapporten:

<http://www.ivo.se/publicerat-material/rapporter/kan-jag-leva-som-andra/>

1.4. Sammanfattning och slutsats

Utifrån aktuella regler, förarbeten och praxis kan man dra följande slutsatser.

En bostad med särskild service för vuxna bör utformas och placeras så att de inte får en institutionell prägel. Om boendet ligger i anslutning till andra bostäder enligt LSS och SoL eller daglig verksamhet, och t.ex. har gemensam ingång med sådana verksamheter kan det medföra att boendet får en institutionell prägel.

En helhetsbedömning bör göras där man beaktar faktorer som t.ex. lokalens standard, utformning, anpassning med hänsyn till behoven hos de personer som ska bo där,

personalens och föreståndarens kompetens och om det ska bedrivas ett systematiskt kvalitetsarbete.

Avgörande för bedömningen är om de boende kan tillförsäkras goda levnadsvillkor.

2. Fråga om antal boenden på servicebostad och gruppboende

2.1. Tillämpliga regler, förarbeten och allmänna råd

I Socialstyrelsens allmänna råd, SOSFS 2002:9, anges att det bör bo tre till fem personer i en gruppboende. Ytterligare någon boende bör kunna accepteras men endast under förutsättning att samtliga personer som bor i gruppboendet tillförsäkras goda levnadsvillkor. När det gäller servicebostad anges att antalet boende i en servicebostad bör vara så begränsat att serviceboendet integreras i bostadsområdet och en institutionell boendemiljö undviks.

2.2. Relevant praxis m.m.

I RÅ 2000 ref. 42 beviljade Regeringsrätten en utökning av antalet boende i en gruppboende från fem till sex. Domstolen ansåg att det i vissa fall fanns möjlighet att acceptera sex boende i gruppboende för vuxna med begåvningshandikapp.

Utslagsgivande i det enskilda fallet bör främst bli vilken samlad bild som utredningen ger för att goda levnadsvillkor ska tillförsäkras sådana funktionshindrade som skall bo i den aktuella gruppboenden. I det aktuella fallet var det fråga om lägenheter som var moderna och fullvärdiga och gav bl.a. möjlighet till matlagning och har eget hygienutrymme. All personal hade vårdutbildning eller pedagogisk utbildning.

Verksamheten uppfyllde enligt tillsyns kontroll kraven på kompetens och kvalitet i omsorgsarbetet.

Vide

Av Regeringsrättens dom kan man dra slutsatsen att en helhetsbedömning bör göras. Att utöka en gruppboende från fem till sex boende kan vara rimligt, om samtliga brukare tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Enligt en rapport från Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, (2010), Social tillsyn Länsstyrelsernas iakttagelser under 2008 och 2009.) är sex boende i gruppboende numera vanligare än att det bor det rekommenderade antalet tre till fem personer. I ett beslut från IVO, avseende en gruppboende med sju brukare, understryks vikten av regelbundna uppföljningar och utvärderingar inom verksamheten. Detta anses nödvändigt för att följa möjligheterna att erbjuda en verksamhet med god kvalitet och goda levnadsvillkor.

Antalet boende i serviceboende kan vara några fler. Avgörande för bedömningen är om de boende kan tillförsäkras goda levnadsvillkor.

// Jennie Elfström, Juristfirman Vide